

QK. 267.49.

Z d  
6236

DE AMPLITVDINE  
MINISTERII SACRI HODIERNA

AD VIROS

MAXIME ET PLVRIMVM REVERENDOS AMPLIS-  
SIMOS DOCTISSIMOS

ARCHIDIACONVM, PROTOMYSTAS,  
ADIVNCTOS, PASTORES,  
DIACONOS,

VERBI DIVINI IN FREYBERGENSI DIOECESI MINISTROS

EPISTOLA

M. IOANNIS GOTTLOB RICHTERI  
PAST. ET SVPERINT. FREYB.



---

FREYBERGAE,  
Litteris BARTHELIANIS.  
MDCCLXXXI.





DE AMPLISSIMO  
MINISTERIO SACRI PALATII

AD VIROS

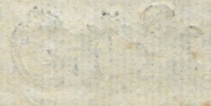
ERUDITOS ET PIENTISSIMOS ACADEMICOS  
SACRAE THEOLOGICAE FACULTATIS

ARCHIDIACONUM PROTO-  
DIACONUM, PASTORUM,  
DIACONUM

VERI ET FIDELI IN THEOLOGICA DISCIPLINA MAESTROS

REVERENDISSIMO

FRANCISCO GOTTLIEBO RICHTERI  
PASTORI ET SACRIS THEOLOGICIS



FRANCISCO GOTTLIEBO RICHTERI  
PASTORI ET SACRIS THEOLOGICIS





VIRI MAXIME ET PLVRIMVM REVERENDI,

AMICI, FAVTORES ET IN CHRISTO FRATRES  
AESTVMATISSIMI,

**A**d humanissimas et maxime benevolas illas salutationes, quibus sub muneris mei auspicia a Vobis exceptus sum, tacere, nec grati animi indicia, qualicumque modo, prodere, indecentissimum foret et a mea ratione alienissimum. Quemadmodum vero Vos, benevolentiam erga me Vestram, non solum scripto declarastis, verum etiam doctarum et elegantium dissertationum gratissimo munere exornastis; ita ego, ad Vestri aemulationem excitatus, non habere minus, quam referre Vobis gratias, gestio. Sane, quae a Vobis profecta sunt, ut lectores, mei honoris cupidos, suauiter adficiunt, ita et utilitatem habent omnibus communem, illos instituendo et in recta de rebus sanctioribus sententia confirmando. Quare et ego vehementer optarem, dum Vobis gratum animum significem et bona pro salute Vestra vota concipiam, in legentium simul aliquid adferre commodum. Quod, quanquam parum erit, tamen, humanissimi Fautores, boni aequique consuletis.

Non vero ex longinquo mihi quaerenda videtur scriptiunculae materia, cum in promptu sit, quae nos omnes quam maxime attineat, et cuius ansam Vestrae adeo ipsae lucubrationes mihi praebeant. Meministis enim uterque, Heringi et Mudreii, Viri doctissimi, status, qui iam est, ecclesiae nostrae Evangelicae, ubi oraculorum divinorum auctoritas labefit, doctrinae Christianae levidentia praecepta ethica atque adeo Comoediae concionibus nostris sacris, praeferuntur, Mysteriorum veneratio obsolescit, imo tota a Christo usque ad patres nostros propagata et in summo honore habita religio, despectui habetur. Quod damnum illi quoque sentiant, necesse est, quorum munus circa ecclesiam versatur, quique in explicandis eloquiis divinis et Sacramentorum administratione occupati sunt. Qui, nisi  
lepidam



lepidam illam duplicem methodum calleant, ut in scriptis et coram sui similibus se nihil eorum, quae doceant, faciant, credere profiteantur, plebem autem, ut putant, superstitionam, ratione adhuc consueta, in sinu gaudentes, erudiant; omni subfannationum et vituperiorum genere adficiuntur.

Bona tamen res est. Nimum contemnendi sunt, qui nubeculas illas cito transituras in ecclesia excitant, Satis magnus eorum est numerus, qui, Deo adiuvante, de doctrina coelesti recte sentiunt, eiusque praeconibus iustum statunt pretium. Nec illi sunt ex plebe tantum; sed ex illustrissimorum ordinum hominibus; imo illi omnes, qui cum virtute et honestate morumque puritate, rerum scientiam interioriorem coniungunt; ut adeo spurcicies et supina ignorantia, eius, de qua diximus, profanitatis, indivulsi comites videantur. Certe omnis sex hominum, omnes falsarii et venefici, omnia scorta et prostibula, illam, quae hodie cuditur, religionem, sive potius religionis contemptum, malint, quam quae in Catechismo nostro contenta est. Vnde mirificam laudem habent religionem ad temporum nostrorum, perversissimis hominibus scotentium, rationem, accommodantes; eandem, ni fallor, ad latronum quoque rationes quam proxime accommodaturi.

Placuit igitur de amplitudine muneris ecclesiastici sacri quaedam proferre, ubi docebimus, quo loco habeantur hodie et quo honoris gradu constituantur, qui in ecclesia sacris funguntur, vestigia patrum et orthodoxiam sequentes; deinde qua ratione muneris dignitatem auctoritatemque obtinere possint. Vbi hanc nobis praescribemus regulam, ut rem, quomodo nunc est, consideremus, et patriae nostrae, Saxoniae, statum praecipue ob oculos ponamus, de aliis infelicioribus terris, e quibus venenatae herbae liberius crescunt, parum curiosi. Ita forsitan occasionem nanciscemur, admonendi quaedam, unde confirmationem et consolationem animi capiant boni et fideles ecclesiarum pastores, juniores vero, quo enitendum, quo tramite ingrediendum sit, videant.

Difficilis est illa quaestio, utrum bene consuluerint ecclesiae; nec ne, qui fere a tempore reformationis, inde fustulerunt omnem illam amplitudinem, splendoremque illum, qui etiamnum adhaeret inter Romano-Catholicos, Episcopis et superiorum ordinum clericis. Qui partim sunt ipsi terrarum domini, omni principali dignitate fulgentes, partim ea opum affluentia gaudent eoque honoris fastigio sunt collocati, ut illustrissimo vitae genere utantur. Sed ut dicam, quod res est, hi omnes inter ecclesiasticos



flicos referendi proprie mihi non videntur. Quippe docere et instituire ad salutem aeternam populum, curam animarum gerere, publicis praeesse conventibus, religionis causa habitis, peccandi licentiam verbo divino coercere, solatium animis exinde instillare, sacramenta non ad externam aliquam pompam, sed ad fructum sanctitatis dispensare, aegrotos in leuamen animi visitare, moribundis piis precibus adfistere; haec demum mihi videntur continere partes muneris in ecclesia sacri. Quae omnia non sunt a magnis illis principibus splendidisque episcopis, ne in reformata quidem, paucis exceptis, Anglicana ecclesia. Gubernant potius illi ecclesiam, ut nostrarum regionum principes per Consistoria facere solent, in externis occupantur, non internis; magistratus sunt, non sacerdotes. Quodsi vero respicias ad illos, qui in Romana quoque et Anglicana ecclesia, curam, quam vocant, animarum, proprie agunt, eos non in tanta externa dignitate conspicias, qua supra nostros pastores longe emineant; sed obscurantur potius, fulgore superiorum ordinum, minora haec lumina. Nescio igitur, quid inter nos ordo sacer a temporibus inde reformationis, ex amplitudine sua amiserit, si eos modo referas illuc, qui iure meritoque illum constituunt, animarum pastores, seu verbi divini ministros.

Num vero istorum hodie quoque inter nos sit aliqua dignitas, sive muneris ipsius naturam, sive hominum existimationem spectes; paucis erit dispiciendum. Ac primo quidem totum eorum officium circa res honestissimas, imo sanctissimas maximique momenti, quae unicuique inprimis curae cordique esse debent, versatur, neque fieri potest, quin inde veneratione aliqua suspiciantur. Complectamur omnia verbis Apostoli, qui muneris sui rationem sic exprimit: *Υπὲρ Χριστοῦ προσβέβημεν*. II. Cor. 5. v. 20. Legatorum certe persona sacrosancta habetur, et qui principis seu regis terreni legatione funguntur, eius, a quo missi sunt, imaginem quasi exhibent, eoque multo eminentiore dignitate gaudent, quam si privati homines essent. Quo magis autem, quae in mandatis habent, ex voto sunt, et salutem populi, apud quem versantur, contingunt; eo maiori pompa excipiuntur. Quid ergo dicamus de legatis Christi? Nonne ille est rex regum et supremus terrarum coelique dominus? Nonne ille est filius Dei, supremum aeternumque numen? coram quo omnis alia majestas evanescit et pro nihilo reputanda est? Ille vero ita inter homines se manifestavit, et etiamnum vi spiritus sui et iudiciis se suis manifestat, vt difficile sit, neque in eum credere, neque eum timere, quod utrumque pertinet ad honorem legatorum ipsius. Cui quidem ille singulari quodam modo pro-





spexit, quando dixit: Ὁ δεχόμενος ὑμᾶς, ἐμὲ δέχεται καὶ ὁ ἐμὲ δεχόμενος, δέχεται τὸν ἀποσείλαντά με. Quibus verbis evictum est, Christum velle, quandam sui imaginem agnosci in legatis suis, quandam majestatem suam iis adhaerere, seque honorem ipsis exhibitum, pro suo reputaturum esse; illi vero si respuantur, non aliter accepturum esse, quam si respuatur ipse. Imo declarat servator optimus, quo loco ipse, filius unigenitus, habeatur a patre suo coelesti, eo loco etiam habiturum oratores suos ad homines, sive verbi divini ministros. Quod etiam multis aliis locis inculcat, et tum promissis, tum comminationibus gravissimis, munit. Quare etiam Apostoli nullum aliud praesidium, nullum aliud maius ornamentum agnoscebant, quaerebantve, praeter hoc unum, ut legatione Christi ad genus humanum fungerentur. In quo hoc etiam cernebant splendidissimum, quod sibi mandatae essent res longe maximae et uberimos fructus mortalibus allaturae, universam aeternamque eorum salutem pariturae. Quandoquidem nihil minus agebant, quam ut a summa labe et infamia superstitionis genus humanum liberarent, tyrannidem enormium vitiorum, quaque dominantium, confringerent, veritatem et iustitiam, Dei cognitionem Dei que beneficia, imo Deum ipsum, summum bonum, hominibus restituerent, pacem et securitatem per universum terrarum orbem stabilirent, certa et firma et efficacia solamina animis adferrent et, ut paucis omnia complectar, coelum recluderent. Quo quid gloriosius excogitari possit, ego nescio. Adferant alii legati miseris terris pacem, ineant saluberrima foedera, firment folia imperantium contrahendis exoptatissimis connubiis; parum hoc erit, si cum iis conferas, quae Apostolis commissa erant, et quae commissa sunt, et hodie, legitimis illorum successoribus.

Videtis, Exoptatissimi fratres, qui noster honos sit, qui a munere nostro, quod hanc ob rem sanctum et sacrosanctum vocatur, divelli nulla ratione potest. Unicus ille est, plane unicus, qui a Christo Iesu, domino et capite nostro, ad nos derivatur. Cuius in legatione si fideles simus, ut eloquia eius, quam accuratissime et castissime fieri potest, nihil addendo, nihil demendo, populo annunciemus, ut studio summo officium nostrum impleamus, ut bonum, quodecunque possumus, praestemus et efficiamus; tunc certe non est, quod de honore nostro amplius simus solliciti. Quid ultra volumus, quam summo et benignissimo Domino, Christo, rerum omnium arbitro, rite et ad promovendam fratrum nostrorum aeternam salutem, servire, crucem et mortem et vitam eius coelestem annunciare, et quae hac salu-  
tiferam cruce et morte et vita parta sunt, curare, ut ad coetus nostros per-  
veniant.





veniant. Quodsi in hac professione despectissimi essemus mortalium apud multitudinem, tamen re vera essemus honoratissimi. Etsi reputaremur cum Apostolo *περμαθάρματα τῆ κόσμου, πάντων περιήνημα*, 1. Cor. 4. v. 13. tamen essemus gloriosissimi. Quodsi ignominiosa mors nobis ferenda esset; tamen triumphum ageremus. Quodsi nomen nostrum abominarentur, ut maleficorum, tamen floreret illud et corusco lumine fulgeret. Nam quae divina et aeterna sunt, cogitare debemus; non quae terrena et caduca. Illa dies ante oculos nobis versari debet, in qua revelabuntur et compensabuntur omnia, et cuique rei iustum statuatur pretium; in qua Iesus bonos et fideles suos servos aeterna gloria condecorabit. Misere igitur errant et falluntur, qui laudem quaerunt non nisi apud homines, nec illam quidem perennem et ad posteritatem duraturam, sed momentaneam apud coevos suos, levi aurae similem et cum vituperiis recte iudicantis posteritatis redimendam. Quod fieri puto ab iis omnibus, qui, ut celebribus quibusdam viris, idolorum instar habitis, placeant, et in Ephemericibus nonnullis, usu frequentiore tritis, censorum favorem experiantur, orthodoxiam suam dissimulant et genio saeculi indulgent. Quid vero, si veritas regnum suum, iam undique impugnatum, rursus pacaverit, quid miseris istis fiet, qui nunc stant ex adversa parte et colludunt cum hostibus? Qui contentus, quae ignominia illos expectat?

Satis ex dictis apparebit, non tam male consultum esse honori ministrorum verbi divini fidelium, etsi nostris temporibus totus orbis adverteretur doctrinae coelitus revelatae et Ecclesiae ad normam Christi institutae. Sed num ita se res habet in nostris praecipue, de quibus mihi sermo est, regionibus? Num ibi nemo, praeter plebeculam imperitam, Christianus est? Num omnes nescio quam morum doctrinam ex Epicteto hausitam, pro via ad salutem aeternam agnoscunt? Num omnes ex scriptura sacra Evangelium sive doctrinam de gratia Dei per Christum, eradunt? Num omnibus pares et aequales habentur Christus et Socrates? Absit, ut hanc iniustam putemus nostris terris maculam! Absit, ut hoc timeamus! Qui aliquem usum habent illustrium et nobilium hominum, magnam partem eorum deprehendent, qui iusta reverentia verbum Dei amplectantur, Christo vera fide adhaerent, auxilio Spiritus S. in exercitio virtutis versentur, instituta divina, quae Sacramenta vocamus, summo cum desiderio expetant, et, uno verbo, τὴ ἀνάδεν sapiant. Bene illi intelligunt, quod si moderator animorum non alius esset, nisi, qui de praeceptiunculis honestae vitae admoneret et oratiunculas ex illis componeret, etiam ex scribis suis et famulitio talem sibi posse





posse eligi, nec opus esse sacerdotali quodam ordine. Qua propter etiam experientia docet ubi aulae sunt principum doctrinarumque universitates, in maximis, inquam, urbibus, ad illas hominibus ingentem hominum confluxum in templis fieri, illasque lubentissime audiri, in quibus proprie sic dictum Evangelium, a Deo revelatum proponitur, quocum vis Spiritus S. quae supra naturam est, se conjungit et in cordibus audientium quam efficacissime operatur et fructus uberrimos poenitentiae, confidentiae, amoris, patientiae, solatii, spei profert. Quum contra illi, qui, quamvis ingeniose et ornate, de sola honestate et pulchritudine virtutis et felicitate inde capesenda, ex suggestu sacro sermocinantur, postquam bis, terve auditi sunt, deserantur. Nam haec est mera humana loquacitas, expers virtutis coelestis, sine qua animus neque impletur vera pietate, neque accenditur. Quae cum ita sint, sole clarius apparet, muneri nostro etiam hodie dignitatem suam constare. Reverenter habetur bonus sacerdos ab illustrissimis viris. Aditus ei patet ad aedes magnatum. Liberaliter ab illis excipitur. Sermonem de sanctioribus et aliis rebus doctis libenter cum illo miscet. In rebus, quas sibi religioni ducunt, sedulo eum consulunt. Fortunae adversitate adstricti ab eo erigi cupiunt. Aegrotantes eum desiderant et instructioni eius placidas aures praebent, precibusque secum factis, solamen experiuntur. Vnde fit, ut etiam emolumentis externis, ministris verbi divini a magistratibus et nobilibus, prospiciatur, ut iis commodas aedes strui curent, ut officia eorum large et liberaliter remunerentur, ut eos a subiectorum ipsis rudium pertinacia tutos collocent, et bono exemplo ipsi praeceuntes, amorem et reverentiam inferiorum et totius coetus illis concilient. En amplitudinem ministerii sacri hodiernam, aliquatenus adumbratam! Quam ut obtinere possimus, quaedam a nobis sunt tenendae regulae, quas deinde breviter delineabimus.

Nimirum nihil certius est, quam qui in ista amplitudine non versentur, sacerdotes, ut plurimum culpam tribuere debere aut sibi ipsis aut aliis, qui vel antea idem munus curarint aut in vicinia adhuc curent. Liceat proferre, quod mihi variis in locis vitam progressu temporis degenti observatum est. Fui in aliqua urbe, ubi hoc vel illud vitae genus erat valde honoratum; aliud minus. Veni in propinquam urbem, et licet, quod in altera despectum erat, in honore habebatur; nulloque plane in pretio erat, quod in priore coluerant. Coepi cogitare, unde haec diversitas esset? nec ullam aliam causam potui invenire, praeter hanc quam confirmavit experientia, quod unius eiusdemque professionis homines in altero oppido



oppido decore et moderate et in opulentia quadam vivebant et ad hominum memoriam forte vixerant; in altero autem levibus et perversis erant moribus, qui paupertatem plerumque habent comitem. Ita etiam tempora ipsa variant, ut idem ordo, qui in superiori saeculo fuerat amplissimus, in nostro vilipendatur, non propter se; sed propter humilitatem et indignitatem eorum, qui illum constituunt. Quapropter et videas, ut, qui honori ordinis sui, quicumque ille sit, prospicere velint, in eum non cooptent, si optio data sit, nisi viros graves, honestos, claros et in aliquo genere praecipuos. Dixi haec eum in finem, ut evincerem, quae supra indicavi, nostrum scilicet esse et a nostris studiis et moribus et universa vivendi ratione dependere, ut amplitudinem, quae cum sacro nostro ordine ex instituto divino coniuncta est, tueamur, vel si aliqua ex parte neglecta sit, recuperemus et sic ad posteritatem propagemus. Quod non tam nostri causa faciendum erit; quam in Dei honorem, et quoniam tunc demum plurimos et felicissimos fructus operae nostrae expectare possumus, si bene de nobis existiment homines.

Hic vero primo loco mihi nominanda venit vitae integritas et sanctitas et ab omni scelere puritas. Ita enim Deus aeternis suis legibus, quarum conservator et tutor est, virtuti prospexit, ut nemo sine dedecore peccare possit. Quemadmodum igitur sordes, avaritia, fraudes, obfoenitas, ebrietas, fastus et reliqua vitia omnes eos deprimunt et contemptos reddunt, qui illis se dediderunt, etsi excelso gradu sint constituti et summis in republica dignitatibus ornati; quanto magis dehonestabit et contaminabit impura et perversa vivendi ratio sanctitatis praecones, sanctissimi Dei nuncios, sanctissimarum rerum administratos? Nihil contra animos hominum magis capere et suavius adficere, imo in sui admirationem rapere valet, praeter virtutem, quam, si tu constanter in te ostendas et exerceas, in quo demum statu sis, supremo sive infimo, omnium venerationem consequeris. Hac via doctores veteris ecclesiae ad id fastigium auctoritatis pervenerunt, quo eos pervenisse, vix credibile videri possit. Tam devoti Deo erant, ut precibus, quibus dies noctesque infumserunt, quid vellent, efficere posse putarentur. Tam iusti, ut omnes, adeoque pagani ipsi, magis ex eorum sententia pendere, quam a iudicibus ordinariis lites suas dirimi vellent. Tam demissi ut omnibus admirationi essent eoque libentius colerentur. Tam benefici et misericordes, ut ab ipsis, qui sua omnia in pauperes erogarent, unusquisque speraret auxilium. Tam malorum patientes, ut nulla adversa fortuna, nullis doloribus, vinci possent.



possent. Tam fortes, ut nulla pericula, neque mortem ipsam, si officii ratio sic postularet, fugerent. Vnde celebre illud sanctorum nomen adepti sunt, cuius tanta fuit veneratio ut deinde cultum superstitiosum involverit. Quanquam libenter concedimus, nonnullos dolo et hypocriam usos esse, ut ad magnitudinem illam episcopalem et pontificalem sacerdotium eveherent; pro certo tamen mihi constat, hoc magis sequentibus temporibus factum esse, quam primis, ubi tamen, et quidem saeculo p. C. N. primo et secundo, iam magna doctorum ecclesiae fuit auctoritas. Haec solo virtutis et sanctitatis fundamento nixa, incredibilia deinde incrementa cepit, adeo ut essent, qui sanctitatis suae reverentia totum fere terrarum orbem regerent. Inter quos memorabilis est clarissimus ille Claraevallensium Abbas, S. Bernhardus e duodecimo saeculo, cuius ad nutum imperatores et reges pacem bellumque iniierunt, principes sceptrum vel sumserunt, vel deposuerunt, concilia ecclesiae coacta sunt et prohibita, causae episcoporum in Occidente et Oriente cognitae, pontifices Romani electi, imo ab eo saepius correcti et severius castigati. Miratus et in stuporem interdum raptus sum, quum epistolam singularis huius viri legerem, in quo experimentum quasi factum est, quid sanctitatis fama efficere possit. Certe unusquisque experietur, se eo plus valere, eo maioris auctoritatis esse, quo severior et incorruptior sit moribus.

Videntur autem praecipuae quaedam virtutes nobis prae aliis commendandae esse, inter quas eo libentius primo loco pacis studium nomino quoniam intellexi, illud in me animadversum, praecipue movisse amplissimum senatum Freybergensem, ut ad sacerdotium huius urbis primum me admoveret. Rixae et iurgia haec duo imprimis incommoda habent; alienant exacerbantque animos non eorum solum, quibuscum rixamur, sed quoque, qui auditores, spectatoresque adsunt: Alterum est, quod ignominiam semper pariant. Adversarius quippe tuus semper aliquid in promptu habebit, quod tibi, si non vere, tamen cum aliqua veri specie obicere possit, et licet hae merae essent calumniae, tamen macula quaedam inde tibi inhaerebit. Tanto magis autem cavendum est, ne in dissidia incidamus cum aliis ex nostro ordine; sive eodem loco nobiscum vivant ut fit in urbibus; sive sint ex vicinia. Hoc enim, quam noxium sit, quantopere fructuosam officii nostri administrationem impediatur, quantopere offendatur, nec non saepe in contrarias partes trahat illos, quibus ad pacem et mansuetudinem duces esse debeamus, verbis non potest dici. At obicis:



ficis: Quid faciam, quantumlibet pacis studiosus, ubi laceffor, ubi iniuria adfacior, ubi damnum contra ius et aequum mihi inferitur? Explicabo tibi meam rationem, cuius satis gravem auctorem habeo, immortalem illum et mansuetissimum Philippum Melanchthonem. Cuius loca nonnulla, tolerantiam iniuriarum, quae in ipso fuit, indicantia, ex epistolis eius ad Io. Camerarium, ubi plurima sunt, exscribam. Sunt vero haec testimonia eo maioris facienda, quoniam loquitur ad intimum amicum, cui totum pectus reteggit imosque sensus pandit. Ita vero ille: *Θαυμάζω* noster nuper ad me, cum quidem probet meum consilium, tamen contumeliosissimas litteras scripsit. Sed ego Fabianam illam dissimulationem, quantum potero, retinco, de qua ait poeta vetus: Non ponebat enim rumores ante salutem. Nullae iniuriae, nullorum importunitas, me ab hac moderatione abstrahet, qua aliquot iam annos uti conatus sum, nec privatas ulla offensiones cum reip. incommodo ulciscar. p. 259. Cum cogitarem, satis esse, culpa vacare, nec me praestare vulgi sermones debere, facile doposui omnem ex animo molestiam. Estque mihi postea *δὲ* *ἔργος* *πλῆθός*, sicut Aristoteles praecipit, institutus, ita ut primo illo animi impetu represso, statuerem, nihil adversus inimicum vehementius esse faciendum, planeque uti me ei purgassem, si nollet mecum in gratiam redire, ipsum contemnendum. Hoc ego consilio clementius ad eum scripsi, malimque sanari eius animum quam, quod est in proverbio, carbonem irritari. p. 56. Quod autem sermonibus et scriptis meis aliquos ostendis abuti, et scio, loco bene dicta detorquendo in meam perniciem convertere, et non incommode alicubi disputata in deteriolem partem interpretando pervertere: Ad haec mihi est in animo ex Psalmo istud: Quid detur tibi aut quid apponatur tibi ad linguam dolosam? Sagittae potentis acutae cum carbonibus desolatoriis, seu Juniperorum. Quae quidem, ut metuo, sagittae aliquando post infestius concitentur et carbones illi aestuabunt vehementius. Ego vero orabo. Et si attingent me ista mala viventem, perpetiar, sicut haecenus feci, inimicorum et malevolorum alapas. p. 634. At quantus vir est ille noster Philippus, non propter merita solum, sed propter animi quoque indolem, ad omnem posteritatem unice clarus! Ille quidem hac sua moderatione non solum famae suae non nocuit; sed mirifice potius consuluit. Cuius exemplum ita me quidem adfecit, ut centies primo, ubi alii me laesum esse, clamitant, ego, omnia in meliorem partem interpretando, laesionem mihi factam nullam, animadvertam; deinde acerbas quoque offensas dissimulem, ac, si nihil inde rescivissem, me geram, ne dissidia inde oriantur



tur multis nocitura; quod puto et praeceptis servatoris nostri mansuetissimi esse consentaneum, et ad concordiam facere, et maiorem laudem, quam vindictae cupiditas, apud intelligentes et aequos iudices, parere.

Est alia quaedam virtus, quae personam nostram quam maxime deceat, gravitas, quae efficit, ne nos ipsos ullo modo contemptos reddamus, et ut ii, qui consuetudinem nobiscum habent, reverentiam aliquam, cum amore coniunctam, erga nos concipiant. Illa vero non tantum consistit in ingressu et habitu corporis et vultu bene composito; plura sunt, quae huc pertineant. Lepori, urbanitatique et iocis certi quidam limites sunt ponendi, ne in scurrilitatem degenerent, providendumque, ne apud viliores ita te remittas, ac si cum paribus esses, apud incognitos, ac si cum amicis versareris, apud iuventutem, ac si seniores tibi adstarent. Evitanda deinde est omnis nimia familiaritas, quae, sicut in proverbio dicitur, contemptum parit. Fugienda sunt loca, ubi homines eo confluentes, omnia sibi licere, existimant. Inferiores suo modo sunt tractandi, ne importunis eorum moribus frenum relaxetur, ne obtemperare dediscant, ne, in suspicionem adducti, hanc nimiam nostram demissionem lucri fortasse ex iis capiendi causa fieri, nihili nos pendant. Obtinenda est auctoritas contra omnes, qui infringere eam et statum publicum perturbare malint. Insistendum est proposito, ne, quod sapienter conclusimus, qualicunque interveniente impedimento, rursus abiciamus, unde levitas in nobis animadvertetur; nec homines, in quo confidere de nobis possent, habent. Quippe in firmitate et constantia animi praecipue cernitur gravitas. Quae tamen virtus ab omni rusticitate tam longe abesse debet, quam ab alto supercilio et pertinacia invicta.

Propterea ἐπὶ πάντι (ἐνδύσασθε) τὴν ἀγάπην, ἣτις ἐστὶ σύνδεσμος τῆς τελειότητος. Coloss. 3. v. 14. Quis non in honore et obsequio habeat, cuius benevolum et paternum erga se cognoscat animum. Ostendat igitur verbi divini minister, omnes suae curae commissos sibi esse charissimos, infinitum se illis pretium propter Christi sanguinem statuere, toto se animo, ut illis bene sit, et in aeternum bene sit, cupere; Re factisque prodant, se dolere, si quis suorum damnum perpressus sit, aegrotet, propinquos morte amiserit; immensum dolere, quando aliquis aeterna salute periclitetur, ovis ex grege perdita et inferis devota sit; Palam praese ferat, quanta laetitia adficiatur, si contigerit ipsi, esse tam felici, ut molestias a suis amoveret, simultates inter illos sopiret, amicos oppressis, bene-



benefactores miseris, ope sua conciliaret, errantes in rectam viam deduceret, precibusque ad Deum, ut quam plurimi salvi essent, efficeret; Quid inde fiet? Nonne omnes ut amicum, ut patrem, eum venerabuntur? Num quis erit tam ferus, tam ferreus, ut eum vilipendat? Fingo mihi animo bonum illum pastorem, qui plura per lustra gregi suo tali modo praefuit. Senes norunt et liberis nepotibusque narrant, quae commoda ex eo perceperint; iuniores illo moderatore ad pietatem sanctosque mores educati et manu quasi eius ad Deum adducti sunt. Saepius cognoverunt, quam salubria ipsis essent eius consilia, et quanto cum detrimento ab illis repudientur. Intellexerunt, quo pertinerent castigationes eius. Quam efficaci solatio eos in rebus adversis erigere posset, experti sunt. Egeni se vel liberalitate vel cura eius mirifice sublevatos sentiunt. Exemplum sanctitatis, quod a pueris intuerentur, omnes in eo habuerunt. Iamque, ubi incedit ille, augustior quidam homine, incedere videtur. A vultu eius pendent incolae, tacito gaudio, quos alloquitur, quos intuetur, perfundunt. Bene apud illum audire, summa est ambitio. Si qua urget eum calamitas, omnes accelerato gradu aduolant, ut subleuetur. Morbo ubi periclitatur; universae domus suspiriis et lamentis resonant. Lacrymis et gemitibus implentur templa, dum publica pro salute eius vota fiunt. Morte sua multi vitam eius redimerent. Tandem stadio gloriose decurso discedit. Attoniti stant omnes ad nuncium decessus, et ubi pompa funebris solenni moestitia deducitur, unus omnium est planctus, senum cum pueris puellisque aequalis lamentatio et eiulatio, aeternum apud omnes desiderium, aeterna ad posteros memoria.

Spero, Vobis non ingratum fuisse, Fratres honoratissimi, quod in aliqua quasi tabula depinxerim honorem, ad quem sanctitatis et virtutis studio pertinere possumus. Sed alia quaedam sunt addenda, quae ad amplitudinem nostram non parum faciunt. Quemadmodum enim ad pulchritudinem non sufficit, ut membra sibi bene congruant, sed decus quoddam et venustas etiam requiritur, neque adventicia cultus ornamenta abesse debent; ita nos pariter, ut diversis ingeniis placeamus et, quantum fieri potest, omnium suffragia feramus, aliquo modo exornati simus, necesse est.

Praecipuum vero, de quo loquor, ornamentum est vera eruditio, quae linguarum cognitioni et litteris humanioribus superstructa, ad multiplicem deinde progreditur scientiam. At erunt, qui obiciant, clericum doctrina



non adeo opus habere, et posse aliquem utilem, praesertim in pagis, pastorem esse animarum, quamvis litterarum artibus non excultus sit. Quamvis linguam utramque sacram non calleat, antiquitatis monumenta non perlustrarit, rerum tam in civitate quam in ecclesia gestarum rudis sit, ad philosophiae adyta non penetraverit, eleganter dicendi scribendive regulas non didicerit; posse nihilominus illum recte intelligere, quae ad religionem Christianam pertineant et ad salutem aeternam consequendam sint necessaria, posse quoque haec communicare cum imbecillioribus. Non contra pugno. Sed unum quaero. Quid hic, qui litterarum tam expertus, officium sacrum administrat, in annis iuventutis, ad vicissimum, egit? Num in agro greges pavit? Num agriculturae servitia praestitit? Num in officina fabrili sive textoria artem exercuit? Respondes; Nihil istorum. Quid igitur? Scholam obiit. Ah praecclare! scholam per quindecim et plures annos frequentavit et tamen litteras non didicit et tamen veterum linguarum et ingenuarum artium plane rudis mansit? Incipit mihi placere homo, qui tempore suo tam gnaviter usus est. Incipit mihi placere hominis assiduitas. Hic enim per tot annos aut omnino dormierit, necesse est, aut nugis et pessimis nequitiis tempus perdiderit aut perquam stupidus praeceptoribus adfederit. Elige, quodcumque velis, et misere dehonestabit sacrum munus; et ut in discendo fuit, ita et in docendo erit desidiosus et negligens. Cui suum credi non poterat, quomodo aliena illi credantur? Longe aliter comparata est eorum ratio, qui doctrina elegantiore et multifaria exculti ad ministerium nostrum accedunt, in eoque ut thesaurum acquisitum indies augeant, ut lectione, meditatione, scriptione, scientiam suam amplificent, elaborant. Nihil dicam de utilitate, quam inde in officio suo sentiunt, cum firmo quodam gressu per omnes eius partes incedant et suis oculis cernant, ubi caeteri in tenebris palpitent: De ornamento tantum loquor, quod hi et sibi ipsis et toti suo ordini parant. Doctus enim nemo erit, quin idem, certe apud prudentes, in honore sit. Et hoc valet etiam ad adversarios imo ad hostes contemptoresque omnis religionis. Nemo ex Pontificiis Moshemios, Pfaffios, Boerneros nostros, nisi valde honorifice, salutavit. Et ut unum ex nostris temporibus exemplum proferam, omnes illi irrisores divinae revelationis, qui Berolini degunt, Silberschlagium venerantur suscipiuntque propter profundam in rebus physicis et mathematicis, scientiam. Sic accidere solet interdum in pagis, ut Dynasta divinum cultum parum curet. Sed habet parochum ad omnem litterarum elegantiam formatum.



matum. Huius sermones eloquentissimos ut audiat, frequentat templum, quod alias neglexisset. Ut doctis eius colloquiis tempus iucundo quodam modo fallat, adit eum domi. Ut de illo gloriatur, evocat eum ad fe quando domum hospitibus plenam habet. Ita sensim oritur consuetudo, qua doctus ille facerdes preclare utitur, ut sensu eum imbuat meliori et religiosum Dei cultorem eum praestet, quod sane absque his doctrinae quasi illecebris factum non esset. Quid multa? nihil, post sanctimoniam, ordinem nostrum magis ornat, vera eruditione. Quam diu inter nos doctorum virorum numerus satis magnus erit, non timebimus, ne honor noster pereat. Qui vero in amplitudine quadam versari volumus, ne negligamus litteras! Ne quaeramus, quem fructum inde capiam? Non Hebraice, non Chaldaice concionari debeo. Rusticis meis Homero et Cicerone non consulitur. Non illi Crusianam philosophiam intelligunt. Non illi contra Arium et Macedonium, contra Socinum et Spinozam disputabunt. Pigritiae hoc velamentum, ignorantiae praetextus est. Nos vero in id sedulo incumbamus, ut, quae in scholis feliciter incepimus, in Academiis felicius continuavimus, pari cum felicitate in publico munere perficiamus. Vacuae horae nobis non semper deerunt. Oblectamenta vitae hac ratione, in ipsa solitudine, nobis non deerunt. Et si incitamentis ad doctrinarum studia egeamus, quandoquidem in loco nostro vel pauci, vel nulli sint, qui ea aestiment, cogitemus ea, quae hucusque dicta sunt, quantam dignitatem nobismet ipsis ordinique nostro adferant. Nec scire possumus, quando lumen illud, quod sub modio quasi latuit, in publicum produci debeat, quando inquam divinae providentiae placeat, ut amplio rem illam, quam paravimus, doctrinam, in ecclesiae emolumentum singulare conferamus et eiusmodi admoveamur muneri, cui absque copia quadam doctrinae, honeste satisfieri non potest! Nec ullum doctrinarum genus est, per quod non ad laudem et famam adspirare possimus. Ita beatus noster Grindigius, cujus memoria nobis omnibus venerabilis sit, etsi in caeteris etiam erat doctissimus, rerum tamen fossilium cognitione praecipue, in qua totus erat, nomen in orbe erudito nactus est, quod tanquam singulare ornamentum ad Spartam suam attulit, eoque effecit, ut non solum nos, qui alias eius virtutes cognosceremus; sed exteri quoque graviori muneri aptissimum eum iudicarent. Ut varii florum colores sunt, quorum quilibet pulcher est; ita multa sunt artium et scientiarum genera, quarum quaeque decore suo enitet et nos, illarum cultores, splendore suo illustrat.

Quantum





Quantum externa valeant ad exilimationem pariter atque despectum alicuius, nemo est, qui ignoret. Miseros equidem iudico, qui in pretiosis vestibus, magnifica domus supellectile et eiusmodi aliis, suam prae reliquis eminentiam quaerunt, et immodicam in res istas pecuniam impendunt. Nec latet veritas proverbii: Pallium non facit Philosophum. Nihilominus et squalorem cynicum odi, et videtur mihi in his rebus quaedam animi imago exprimi, ut quem decencia, nitor, puritas, oblectat, mihi sapientior videatur illo, qui in sordibus sibi placet. Sed sit, ut opinionibus vulgi in istis serviamus, dum modo consequamur, quod volumus, et ex rebus istis minutis aliquid ad amplitudinem nostram accrescat. Maius vero est hoc, ut res domestica bene sit constituta. Namque, qui sua culpa et negligentia pauper est et aere alieno obrutus et foeneratorum iniuriis expositus, non habet, quod de contemptu hominum queratur. Debemus et in hoc exemplum nos sistere gregibus nostris, ut prudentes et fideles oeconomi simus terrestrium honorum. Nec dici potest, quantum in munere rite gerendo impediuntur, qui in eorum aere sunt, quos corrigere et in ordinem redigere deberent. Si contra, accurata rei familiaris administratione, pro nostro, in quo vivimus, statu, ad quamdam opulentiam pervenimus, tunc in quadam quasi celebritate versamur, et, quod multo potius est, tenuioribus subvenire possumus, remedium ferre egentibus et largioribus beneficiis pauperibus occurrere. Quae beneficentia singularem ordini nostro commendationem adfert. Non melius autem his rebus omnibus prospici potest, quam prudenter inito matrimonio. Quapropter hanc praecipue regulam scriberem omnibus, qui ad ministerium nostrum accedunt, ut uxorem sibi seligant qualem depingit Salomo, Prov. Cap. XXXI. Saepe sane accidit, ut viri honos mulieris virtute tum sustentetur, tum amplificetur.

Quemadmodum autem aedificium perfici non potest, si alter diruit, quod alter exstruxerat, ita et nostra exilimatio nunquam obtinebitur, si alius alium deprimit, fugillat et lacerat, quasi putet, alterius contemptum fore fundamentum, quo suum applausum superstruat, et quo plus alter ex dignitate perdat, eo magis se lucraturum. Vidi ego collegia, quae supra expectationem in reverentia haberentur et animadverti, collegas a praeside, usque ad novissimum ut quam maxime concordem vivere, omnes de se invicem quam honorificentissime sentire, unus si offenderetur, reliquos omnes iniuriam sibi illatam vindicare, praesidem cunctos, cunctos praesidem, extollere et singulos de singulis magnifice praedicare. Vidi autem et collegia,



legia, quae nulla auctoritate, ne apud subiectos quidem, gauderent. Vnde hoc? quia alter alterum ignominiose tractabat, quia hic illius, ille huius vitia in lucem protraherat, quia se invicem ad unum omnes in contentum adducebant. Qua propter saepius cogitavi, si perfecta inter nos concordia instauraretur, si alius alium, ut par est, revereretur et coleret, si lites nostras non ad iudices minus competentes deferremus, si dissensiones nostras non ad plebem divulgaremus, fore, ut multa dignitate apud coeteros fruamur.

Quidni autem, si commune nostri ordinis commodum omnibus omnino curae cordique esset, unus et alter nostrum aliquando occasionem nancisceretur, ita quoque amplificandi eum, ut melius dotaretur et legata scriberentur ecclesiis, unde eorum ministri honestius viverent? Decedit interdum aliquis ex vivis, relinquens post se divitias, nec tamen, cui relinquat, habens, quare illae litibus diripiuntur ac pereunt. Quod si ille a pastore suo in tempore monitus fuisset, bene facturum illum et laudabilem memoriam habiturum ad posteritatem, imo Deo placiturum, si de suo aliquid in clerum conferat et paupertati ecclesiae legato succurrat, forsitan ille commotus esset, ut liberalem se praebuisset. Sed inter nos ipsos quoque sunt nonnunquam, qui sine liberis moriuntur, qui viduam vel nullam vel mox decessuram relinquunt, quorum cognati vel non egent haereditate, vel illa recte uti non norunt. Quid rebus ita comparatis, honestius esset, quam si talis partem certe opum suarum eo destinaret, ut successorum emolumentis inde consuleretur? Sunt aliquae ecclesiae, in quibus hoc laudabiliter factum sit, et nos ipsi Freybergae fruimur aliquot legatis, quae nostris decessoribus vel earum viduis, accepta ferimus. Sic parvo parum addendo, paulatim auferentur reditus nostri, ut pares essemus faciendis sumtibus illis quidem longe maioribus, quam, quos avorum tempora requisiverunt. Haec praecipue causa est, cur *Salvianus Massiliensis* libellum *adversus avaritiam* scripsit, qui omnibus inde notus erit, quod habemus in *Opusculis theologicis S. V. Ernesti* dissertationem *de avaritia ecclesiastica*, in qua Salviani liber recensetur et asseritur, eum rectissime *pro avaritia ecclesiastica* inscribi debuisse. Non refragatur Summo Viro Salvianum iure meritoque taxandum, *qui eo spectaverit ut omnes omnium pecuniae per donationes et testamenta, verbo ad pauperes, revera ad Ecclesias et monasteria confluerent.* Nonnulla tamen in excusationem eius adferri possent, quae mihi libellum *adversus avaritiam* legenti in mentem venerunt, e quibus haec tantum adiciam, Salviano praecipue rem esse cum hominibus *religiosae professionis* qui ecclesiae se dicaverint, hanc vero, testamenta condentes, praetereant; eum porro male



habere inprimis, si neglecta ecclesia, haeredes scribantur homines divites et luxuriosi. De quo unum locum excerpemus. Ita loquuntur apud eum coram iudicio divino, quos reprehendit: *Ecce enim nunc haeredes mei de meo affluunt, immensarum divitiarum copiis exabundant. Induuntur purpura et bysso epulantur quotidie splendide, incubant defossis a me talentis, premunt argenti et auri congestas frues, materiam quoque his voluptatum omnium praeparavi, dispenduntur deliciis a me relictis. Ego diu abstinui, ut nunc illi ebriarentur. Crapula est illorum, frugalitas mea. Natant tricliniorum redundantium pavimenta vino, salerno nobilitatum faciunt; mensae eorum ac toreumata, mero iugiter madent, semper uda sunt. Luxuriant in peristromatis, quae ego feci, fornicantur in sericis, quae reliqui.* Lib. IV. Eiusmodi vero hominibus testamenta scribere, non sine iure disuaderi poterat a Salviano.

Sed nolo longior esse, quam iam plura de argumento meo verba fecerim, quam opus erat ad tales, qui praecepta haec viva imagine exprimunt, et id unice agunt ut ministerio suo maiorem indes amplitudinem concilient. Summa enim voluptate adficior et propterea indefinentes gratias ago Patri Domini nostri Iesu Christi, quod tantus inter Vos, Reverendissimi Fratres, eorum invenitur numerus, qui *πρωτοβουρέγγε υπέρ Ιησού*, re ipsa se demonstrant, Spartamque suam singulari pietate et pulcherrimis virtutibus, nec non profundiore eruditione omnique vitae genere sapienter prudenterque instituto, exornent. Quanti inde Vos faciam, quo amore Vos complectar, quo cultu Vos prosequar, quantopere honori Vestro faveam, nullis verbis eloqui possum. Quam bene de Vobis in posterum quoque sperem, quanta ex Vobis commoda ecclesiae polliceam, quam saluum et incolumem nostrae Dioeceseos statum animo praecipiam, dici nequit. Quam de Vestro in me favore et de huius nostrae concordiae uberimis fructibus firmiter persuasus sim, nulla verba satis exprimunt. Expectate igitur de me, si nihil aliud, certe sinceritatem et candorem animi et iustum de Vestris meritis et praeclare factis iudicium. Expectate de me, ut, dum singulos Vos in debito honore habeam, idque quavis data occasione, ostendam, saltem de amplitudine universi nostri ordinis, nihil diminuturus sim. Ita vero pro publica declaratione Vestrae in me benevolentiae, quam scriptis edidistis, gratias Vobis exsolvo, quas possum, maximas, Dominum nostrum, Iesum Christum sine intermissione precaturus, ut Vos instrumenta suae gloriae quam diutissime esse iubeat, omnes labores Vestros Spiritu suo sancto fortunet, Vobis, Vestrisque honestissimis familiis vitam et prosperitatem largiatur et ab omni adversitate, potente sua manu, Vos tutos collocet.

m



QK. 26749.

Z d  
6236

DE AMPLITVDINE  
MINISTERII SACRI HODIERNA

AD VIROS

MAXIME ET PLVRIMVM REVERENDOS AMPLIS-  
SIMOS DOCTISSIMOS

ARCHIDIACONVM, PROTOMYSTAS,  
ADIVNCTOS, PASTORES,  
DIACONOS,

VERBI DIVINI IN FREYBERGENSI DIOECESI MINISTROS

EPISTOLA

M. IOANNIS GOTTLOB RICHTERI  
PAST. ET SVPERINT. FREYB.



FREYBERGAE,  
Litteris BARTHELIANIS.  
MDCCLXXXI.

